

КУЛЬТУРНАЯ ІНФРАСТРУКТУРА ВЁСКИ І МАЛАДЗЁЖНЫ ФАЛЬКЛОРНЫ РУХ: ІНТЭНЦЫ І ЎЗАЕМАЎПЛЫВАЎ

Сёння беларуская моладзь яшчэ можа навучыцца, як сябе паводзіць у час Жаніцьбы Цярэшкі, Ваджэння і пахавання Стралы, як заправіць кросны ці сплесці пас «на дошчачках», хлопцу запрасіць дзяўчыну на побытавы танец, а дзяўчыне даць на яго згоду. Гэта магчыма без звяртання да відэаархіваў і да парадаў педагогаў-прафесіяналаў. Прадстаўнікі вясковай моладзі таксама маюць магчымасць засвоіць іншыя «грамадскакарысныя»¹ (калі звяртацца да класічнай дэфініцыі адукацыі) стандарты паводзін, якія «этнакультурна» афарбаваны ў самым шырокім сэнсе: ад прыёмаў арганізацыі свайго працоўнага дня і самаабароны да паводзіннай этыкі ва ўзаемадачыненьнях са старэйшымі. Нікаму не забаронена лічыць, што тое, што яны такім чынам набудуць – *не горшае* за тыя нормы, якія сёння значна больш актыўна засвойваюцца праз відэа-, тэлепраграмы і стасункі ў вулічна-падлеткавых асяродках. Асноўнай пляцоўкай «этнакультурна» афарбаваных адносін яшчэ (як і шмат часу таму) застаецца наша вёска, сведчаннем чаму з'яўляецца існаванне ў краіне дзіцячых этнаграфічных фальклорных гуртоў.

Малюнак 1 – Вокладка выдання «Я – грамадзянін Рэспублікі Беларусь», якое ўрачыста ўручаюць разам з пашпартамі беларускай моладзі і фатаздымак капэлы «Гуды», змешчаны ў гэтым выданні

Натуральна, што з шэрагу прычынаў пляцоўкай этнакультурна-выхаваўчых працэсаў апошняга трыццацігоддзя ўсё часцей становяцца асяродкі адукацыі «ф а р м а л ь н а й»: *дзіцячыя садкі, школы, сярэднія спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы*, і знаходзячыся «на мяжы» фармальнай і нефармальнай адукацыі *установыдадтковай адукацыі*. На гэта паўплывала шмат акалічнасцей: ад створаных былых савецкіх клішэ пра «народную» дзіцячую аматарскую творчасць да свядомых памкненняў маладых педагогаў, чыя адукацыя і спробы самавыяўлення падпалі пад паслясуверэнітэтную рэчаіснасць.

Ідэя пра тое, што дударская музыка – культурная спадчына Беларусі і дзейсны сродак патрыятычнага і этнакультурнага выхавання, у XXI стагоддзі актыўна выкарыстоўваецца выхаваўчымі структурамі краіны. З 2005 года разам з пашпартамі 16-гадовым беларусам уручаюць выданне з мультымедычным дадаткам, дзе сярод фота шэдэўраў культуры Беларусі – фатаздымак дудароў капэлы «Гуды» (мал. 1). Дзякуючы мэтанакіраванай падрыхтоўке спецыялістаў па духавых народных інструментах, музыкі-дудары з'явіліся ў Шчучынскім, Валожынскім, Лепельскім, Мінскім, Камянецкім раёнах. Яны –

¹ Адукацыя (паводле свайго класічнага вызначэння) – *набыццё грамадскакарысных ведаў, уменняў, навыкаў*.

Тыпы ўстаноў	колькасць устаноў культуры новага тыпу ў вобласцях Беларусі на 2003г.					
	Віцебская в.	Гомельская в.	Гродзенская в.	Магілёўская в.	Мінская в.	Брэсцкая в.
Дамы фальклору	2	17 (5-вясковыя)	10	1	17 (12-вясковыя)	17 (16-вясковыя)
Усяго 64 ўстановы						
Дамы рамёстваў	21 (20 - у рай-цэнтрах)	13 (4-вясковыя)	6 (2-вясковыя)	6 (1-вясковы)	14 (10-вясковыя)	5 (4-вясковыя)
Усяго 65 устаноў						

Табліца 1 – Установы культуры Беларусі новага тыпу

актыўныя ўдзельнікі выхаваўчага працэсу ўстаноў культуры, адукацыі, дадатковай адукацыі.

Намаганні захаваць народную культуру ў характэрным для яе – вясковым – асяродку бытвання заўважны ў *тэндэнцыях развіцця ўстаноў культуры ў краіне*. Разам з прыпыненнем дзейнасці шэрагу культурна-асветніцкіх устаноў (клубаў) з сярэдзіны 1990-х гг. да 2003 г. пачалі сваю дзейнасць 129 устаноў новага тыпу (таб.1) – *дамы фальклору і народнай творчасці, дамы рамёстваў*.

Колькасць такіх устаноў штогод дэманструе трывалую тэндэнцыю да павелічэння. Іх дзейнасць вядзецца менавіта вакол мясцовай народнай – этнічнай *матэрыяльнай культуры* (народных рамёстваў) і *аўтэнтычнага фальклору* (вуснапаэтычнай народнай творчасці) вясковых асяродкаў. Народная культура – з’ява непадзельная і дамы мусяць трымаць сувязі з фальклорнымі аматарскімі мастацкімі калектывамі (іх у Беларусі – некалькі тысяч у сістэмах Міністэрства культуры, Міністэрства адукацыі і Федэрацыі прафсаюзаў; толькі званне «народны» і «ўзорны» маюць 1500). Сёння ў краіне ўтвораны аднаскіраваны на этнамастацтва даследча-асветніцка-выхаваўчы комплекс, які *мае праблемы з метадыкамі працы і кадрамі*.

Малюнак 2 – На Купаллі са смыкавай і дударскай музыкой, наладжаным супрацоўнікамі музея і дома фальклору ў в. Азярцо Мінскага раёна, 2011 г.

Такія ўстановы актыўна спрабуюць укараніць новыя формы працы з традыцыйнай музыкой, апелюючы да захаваўшыхся ў побыце вёскі практык спантаннага правядзення народных свят, танцавальных вячорак, каляндарных і сямейных абрадаў. Скрыпка і дуда, як мабільныя і транспартальныя музычныя інструменты, тут маюць шырокі ўжытак (мал. 2).

Сфера баўлення вольнага часу насельніцтва, на якую накіравана дзейнасць устаноў культуры, у XXI ст. актыўна мадыфікуецца. Сёння на яе відавочна ўплываюць агульнасусветныя працэсы руралізацыі, увагі да нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Агратурызм, рэканструктарскі рух, т.зв. «жывая археалогія» –

Малюнак 3 – Выканаўцы на бубне і дудзе на першай у Беларусі дударскай этнадыскатэцы ў начным клубе «Тунэль», 28.03.2001 г. Афіша купальскай танцавальнай вечарыны, 20.06.2001 г.

Малюнак 4 – На мінскай этнадыскатэцы з дударскай і смыковай музыкай постфальклорнага гурта «Ветях»: «Ойра» і «Падэспан» з калекцыі М.Козенкі. Мінск, клуб «Тунэль», 2001 г.

адныя з нешматлікіх прыкладаў гэтага. Яны ўсё больш шырока ўваходзяць у сацыякультурную практыку, паколькі маюць эфект навізны, шмат прыхільнікаў і, у сувязі з гэтым, камерцыйна рэнтабельныя.

Вечарыны дударскай і смыковай музыкі, якія нечакана з’явіліся ў Беларусі з 2001 г. (мал. 3) зараз – пастаянная і рэгулярная практыка. Ад пачатку яны нясуць адзнакі постфальклору, бо пабудаваныя на аснове каранёвай культуры (мал. 4), у арбіту якой уцягваецца і гарадское, і вясковае насельніцтва. Так арганізатары першых дударскіх дыскатэк атрымлівалі парады і дапамогу як прафесійных даследчыкаў (М.Козенкі, Т.Варфаламеевай), так і носьбітаў традыцыі. Фактычна, склаўшыся структуру сёння трэба «напаўняць»

Малюнак 5 – Спецыялізаваная постфальклорная крама «Ragainė» ў цэнтры Вільнюса і буклет постфальклорнага фестывалю «Mėnuo juodaragis» пад Зарасай, 2010 г.

і аксэсуараў, аргкамітэтах фальклорных і постфальклорных фестывалю (мал. 20), якія месцяцца як у гарадскім, так і ў вясковым ландшафце, аднак маюць тэндэнцыю перасоўвання ў апошні.

Нешта падобнае ў самых хуткім часе павінна з’явіцца (а ў выглядзе розных праяў агратурызму, постфальклору, фестывальнага руху) ужо з’яўляецца ў Беларусі і нашыя ўстановы культуры павінны быць да гэтага падрыхтаванымі. У кантэксце задання К-08 цікава, што наперадзе многіх працэсаў аховы, рэканструкцыі, рэвіталізацыі фальклору апыняюцца асобы і асяродкі, якія займаюцца дударскай і смыковай музыкай.

якасным і карысным зместам. Праз выпрацоўку адэкватных мясцовай фальклорнай спадчыне форм працы і забеспячэнне спецыялістамі, якія валодаюць метадыкамі даследавання нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі і вуснага пераймання фальклорных адзінак. Як сведчыць вопыт сацыякультурнай практыкі ў галіне практычнай фалькларыстыкі 2004 – 2011 гадоў², часткова гэтыя праблемы здольна вырашыць адкрыццё новых спецыяльнасцей і спецыялізацый па напрамку «Фальклор» ва ўніверсітэце культуры і мастацтваў.

Калі параўноўваць вопыт Беларусі з вопытам суседняй Літвы, фальклорны рух у якой развіваецца па падобных на беларускія рэаліі законах, трэба адзначыць, што патэнцыял, назапашаны ў постфальклорных і адукацыйных асяродках з цягам часу непазбежна матэрыялізуецца ў дзейнасці камерцыйных і калякамерцыйных устаноў – спецыялізаваных крамах фальклорнай музыкі

² У першую чаргу – вопыт Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» і падрыхтоўкі і працаўладкавання маладых спецыялістаў напрамку Фальклор спецыяльнасці Народная творчасць БДУКМ.